

K LOKALIZACI ZANIKLÉ VSI PSÁRY (PSÁŘE) POD VYŠEHRADEM

FRANTIŠEK IŠA

Príspevek približuje problematiku dosud nejasné lokalizace zaniklé středověké vsi Psáry a seznamuje čtenáře s písemnou zprávou komorníků desek zemských z roku 1578, která o zaniklé vsi a dvoru Psáry přináší nové a velmi cenné informace. Pro správnou interpretaci zprávy sleduje autor neklidné soužití obyvatel Podskalí a sled událostí, které vzniku zprávy bezprostředně předcházely. Následně edičně zpřístupňuje vybrané pasáže zprávy a pomocí dalších písemných, ikonografických a kartografických pramenů se pokouší předložit novou pracovní představu o lokalizaci někdejší vsi a dvora Psáry. Závěrem článek podle dostupných pramenů přibližuje tři časové horizonty zániku vsi v historické krajině okolí Vyšehradu.

ON THE LOCALIZATION OF THE EXTINCT VILLAGE OF PSÁRY BELOW VYŠEHRAD

A written report from the chamberlains of the provincial boards from 1578 brings new and very valuable information on the issue of the still unclear localization of the extinct medieval village of Psáry. To correctly interpret this report, the author follows the uneasy coexistence of the population of Podskalí and the sequence of events that immediately preceded this report. This is followed by editorially selected passages of the report, and with the help of other written, iconographic, and cartographic sources, it attempts to present a new working vision of the location of the former village and court of Psáry. The article concludes by examining three time horizons of the extinction of the village in the historical countryside around Vyšehrad based on available sources.

Klíčová slova — zaniklá ves Psáry – Praha-Nové Město – podhradí Vyšehradu – potok Botič – Nusle – písemné prameny – historická krajina – historická geografie – rekonstrukce krajiny – raný novověk

Key words — extinct village of Psáry – Prague's New Town – Vyšehrad's suburbium – Botič stream – Nusle – historical landscape – historical geography – reconstruction of the countryside – early modern era

Při práci s prameny k historii objektu tzv. Fabiánovského kapitulního mlýna na Botiči (BERÁNEK/IŠA 2013) došlo v souvislosti se sledováním jeho náhonu (dobově nazývaného *strouha Cedron*) k nálezu velice zajímavé písemné zprávy, která k srpnu 1578 popisuje území zaniklé vsi Psáry¹ nedaleko Vyšehradu.² Název vsi se obvykle odvozuje od psářů, tedy lidí starajících se o (lovecké) psy. Odkazuje se tím celkem jasně na úlohu Psár coby služebné vsi k blízkému hradu, resp. hradišti, Vyšehrad. První pramenná zmínka o Psárech pochází z roku 1222 jako „villa Psarz“ v majetku Vyšehradské kolegiální kapituly. Poslední zprávy z první poloviny 16. století však hovoří pouze o „gruntech, jež někdy sluly Psáře“ (1540), tedy o pozemcích po bývalé vsi (PROFOUS 1951, 497; SVOBODA/ŠMILAUER 1960, 260; TEIGE 1912, 180–182).

Ač ves stála v těsné blízkosti Nového Města pražského a Vyšehradu, v její přesnější lokalizaci panují dosud značné nejasnosti (HOLEC 1996, 139). Z tohoto důvodu představuje zpráva (dobově „relace“) o terénní pochůzce komorníků desek zemských³ s Vyšehradskými cenný pramen, který může vnést světlo do tápání badatelů. Na okraji sporu Vyšehradské kapituly s Novým Městem pražským o mlýnský náhon a pozemky při potoku Botiči totiž zpráva popisuje také území zaniklé vsi a dvora Psáry. Zkombinujeme-li údaje zprávy a perspektivního plánu Vyšehradu ze 70. let 17. století, můžeme si dovolit vyslovit nový názor na lokalizaci vsi a dvora Psáry.

Nejprve se příspěvek věnuje přehledu posledních názorů na umístění vsi Psáry a výpovědím vybraných ikonografických pramenů. Poté, aby nedošlo k vytržení zprávy z dobových a místních souvislostí, přichází na řadu nastínění problematičtějších vztahů mezi lidmi, kteří obývali rozhraní území Nového Města pražského a Vyšehradské kapituly při Botiči. Děje se tak pomocí sledu událostí, které sepsání zprávy o pochůzce komorníků desek zemských s Vyšehradskými bezprostředně předcházely. Značná pozornost je věnována jiné zprávě o pochůzce komorníků desek

1 Článek pojednává o zaniklé vsi Psáry u Vyšehradu, nikoli o nepříliš vzdálených Psárech u Jílového. Název vsi byl (mimo citace) sjednocen na variantě Psáry, přestože v pramenech i literatuře se nachází také v podobě Psáře.

2 NA KVŠ (kt. 12, fa. 5, sig. N6), zpráva komorníků desek zemských (dále DZ) o pochůzce s Vyšehradskými ze dne [22. 8.] 1578 zapsaná v kvaternu blankytném dne [26. 8.] 1578 (dochováno v opisu výpisu DZ z 18. 7. 1663). Zde pod sig. N7 a N9 i další totožné opisy. Znění opisů ověřeno přímo v DZ viz NA DZV (sig. 172/1-64a, inv. č. 6035, fol. B12v-B14r). Datace zpráv v hranatých závorkách vyjadřují originální prameny pomocí pevných a pohyblivých svátek.

3 Komorníci byli členové tzv. menších úředníků zemských, kteří zastupovali vyšší zemské úředníky při výkonu běžných záležitostí. Menší úřady pracovaly stále a jejich agenda nepřesahovala do politické sféry nebo vyšších majetkových hodnot. Jmenování bývali obvykle z rytířského stavu (HLEDÍKOVÁ/JANÁK/DOBEŠ 2005, 90–91).